

LÄSPROV

Johan Vilde

*Den kompletta
samlingen*

DRÖMMEN BLEV VERKLIGHET

AV JANNE LUNDSTRÖM

Johan Vildes skapare redogör för hur ett gediget serieintresse och mängder med efterforskning gjorde att en av Sveriges viktigaste äventyrsserier blev till.

Jag är uppvuxen med barnböcker, pojkböcker och serietidningar. I tolvårsåldern satt jag i mitt pojkrum och ritade serier och drömde om att bli serieskapare. Eller möjligen bokillustratör. I tjugooårsåldern flyttade jag till Stockholm för att söka in på Konstfack. Men jag kom på avvägar. Jag pluggade litteratur-, teater- och konsthistoria och frilansade med skriverier och teckningar i olika sammanhang. Bäggedera på halvtid.

Förresten, vad får man om man buntar ihop litteratur, teater och konst?

Serier, så klart!

ÅR 1965 STÄLLDE serievännen Sture Hegerfors ut amerikanska serieoriginal på Galleri Karlsson i Stockholm. När jag såg dem, vaknade min barndoms fascination för serierna åter till liv. År 1968 bildade jag och 16 likasinnade unga män föreningen Seriefrämjandet. Vi menade att serieformen var en alldeles egen konststart, som kombinerade text och bild på ett suveränt sätt. Men de flesta serier som publicerades i Sverige på den tiden var importerade och hade ofta ett tvivelaktigt innehåll. Vi beslöt att arbeta för bättre serier, naturligtvis svenska serier.

När jag skriver denna text senhösten 2025 har Seriefrämjandet främjat serier i snart 60 år. Föreningen har ungefär 1 500 medlemmar och ger ut tidsskriften *Bild & Bubbla* med fyra nummer om året. Föreningen har kansli i Malmö, där det också finns en serieskola. I staden hittar vi också Seriearkivet

som innehåller 30 000 originalteckningar, över 50 000 svenska seriepublikationer, flera tusen fanzine, veckotidningar och facktidsskrifter och annat.

I FEM ÅR UNDER 1970-TALET skrev jag manus till svenska *Fantomen*. Jag brukade leta efter intressanta ämnen i böcker om Afrika. I två reportageböcker, Sven Östes *Afrikas gryning* (1960) och Signe Höijers *Slav, stå upp* (1961), fann jag några kortfattade uppgifter om ett svenskt slavfort, som hette Carolusborg och som fanns på Guldkusten i mitten av 1600-talet. Det var intressant.

Jag skrev en intrig: Fantomens son Kit färdas på ett skepp längs Guldkusten, ramlar överbord, tas om hand av afrikaner, råkar hamna mitt i ett krig mellan två afrikanska kungariken, blir tillfångatagen och såld som slav till svenskarna på Carolusborg. Sedan kommer pappa och räddar honom. Självklart!

Just då hade jag tröttnat på *Fantomen*. Jag drömde om att få göra en egen serie. När jag höll på med att bryta ner min intrig till serierutor, insåg jag att jag hade hittat mitt ämne. Jag lade intrigen åt sidan. Den blev liggande ett eller två år.

ÅR 1975 UTLYSTE bokförlaget Rabén & Sjögren en pristävling om bästa svenska seriealbum. Nu hade jag en möjlighet att förverkliga min dröm!

Jag började leta historiska fakta om den svenska slavhandeln. I *En svensk koloni i Afrika* av Victor

Vi menade att serieformen var en alldeles egen konststart, som kombinerade text och bild på ett suveränt sätt.

Böcker som inspirerat. Reportageböckerna *Afrikas gryning* och Signe Höijers *Slav*, stå upp och den svenska äventyraren Mike Joslin bok *Äventyr på Guldkusten* är tre av hundratals böcker som legat till grund för historierna med Johan Vilde.

Granlund, utgiven år 1879, hittade jag en märklig uppgift. I det lilla afrikanska kungariket Fetu, där svenskarna byggde Carolusborg, fanns en "negerhövding" som hette Johan Claesson Tay. Oj! Hur hade han hamnat på Guldkusten? Hur hade han blivit hövding? Jag ville veta allt om denne svensk. Genast.

Jag letade i andra historiska verk, men hittade ingenting. Jag började läsa danska fackböcker – eftersom danskarna hade erövrat Carolusborg. I *Vore gamle Tropekolonier I-II* (København, 1952–1953) fann jag samma hövding, nu med namnet Johan Claessen Acrosan. Claessen? Var han dansk? Inte heller här fanns det några uppgifter om den historiske figuren. Jag gav upp. I brist på fakta hittade jag på den svenske skrivarlärlingen och skeppspojken Johan Klasson Tay och lät honom följa med Louis De Geers skepp *Christina* till Guldkusten år 1648.

JAG TOG FRAM DEN vilande Fantomen-intrigen och skrev om den helt och hållet. Två korta scener, det var allt jag kunde återanvända. Förutom ämnet. Jag frågade dansk-katalanen och Fantomen-tecknaren Jaime Vallvé om han ville teckna serien. Jo, det ville han. *Johan Vilde* vann pristävlingen. De två första seriealbumen kom ut år 1977. Min dröm hade blivit verklighet.

På ett bibliotek i London i början av 1980-talet hittade jag en bok skriven av en ghanesisk historiker,

Kwame Yeboa Daaku. Boken hette *Trade and politics on the Gold Coast, 1600-1720* (Accra 1970). Äntligen fick jag veta vem och vad Johan Claesson Tay var. Inte svensk. Inte dansk. Nej, han var afrikan och hette Cloyce. I de nordiska källorna hade Cloyce ändrats till Claesson eller Claessen. Han var Fetu-rikets finansminister, vilket på hans språk hette dey. Och dey blev Tay i de svenska källorna. Han tillhörde Fetu kungliga familj, Acrosan. Det namn som fanns i den danska källan.

FÖR ATT KUNNA SKRIVA om Johans liv i en liten stad i Guld kustens regnskog var jag tvungen att läsa in fakta om geografi, natur, djur, växter, folk, sedvänjor, etcetera. På den tiden bodde jag i Hallonbergen i Sundbyberg. På biblioteksfilialen fanns en handfull böcker av Mike Joslin. Joslin var en av 1900-talets svenska äventyrare. En kraftkarl som i långa perioder byggde broar, vägar och järnvägar i Ghanas regnskogar. Sina strapatser har han beskrivit i sex böcker. I dem hittade jag uppslag till några scener i Johan Vilde-episoderna.

Snart nog hamnade jag på Kungliga Biblioteket, Etnografiska Museets Bibliotek och Stockholms Universitetsbibliotek.

Det fanns faktaböcker i Kungliga Bibliotekets bergtrum och lager. Men eftersom jag inte kände till titlar och författarnamn, var de oåtkomliga. På den

tiden fanns det inga databaser. Man fick slå på måfa i kortregister. I vissa böcker fanns det litteraturförteckningar. Men de ledde enbart bakåt i tiden.

Universitetsbiblioteket var lika svårhanterligt. Etnografiska Museets bibliotek var däremot användbart. Böckerna stod framme på hyllorna. Jag kunde gå runt och bläddra igenom alla volymerna.

ETT LYFT KOM när en bibliotekarie rådde mig att åka till Nordiska Afrika-institutet i Uppsala. Det gjorde jag. Och där fanns det till exempel ett antal årgångar av kulturhistoriska tidskrifter, som givits ut i Ghana under den engelska kolonialtiden. De innehöll nertecknade muntliga traditioner om Guld-kustens forna kungariken. Och på institutet fick jag ännu ett gott råd. Jag borde åka till London, till en universitetsinstitution vid namn School of Oriental and African Studies.

Jag åkte dit i början av 1980-talet. Med mig hade jag en lista om runt 20 titlar som inte gick att få tag på i Sverige. Till min lycka fungerade SOAS:s bibliotek som Etnografiska Museets bibliotek. Jag hade tillgång till bokhyllorna och inte nog med det, böckerna var ordnade tvärvetenskapligt efter länder!

Framför mig fanns sjutton hyllmeter med facklitteratur om Ghana i olika ämnen. På engelska. Jag gick igenom böckerna och skrev registerkort på titlar som

jag trodde mig ha nytta av. Det tog en vecka. Antalet titlar blev cirka 250.

När jag hade kommit hem, letade jag igenom KB:s kortregister och tog reda på vilka av de 250 titlarna som fanns på svenska bibliotek. Sedan lånade jag dem efterhand genom Lånecentralen på

Stockholms Stadsbibliotek. Och några år senare reste jag tillbaka till London och tog kopior ur de böcker som jag saknade. Kopiorna fyllde en medelstor resväska.

NÄR JAG BÖRJADE skriva de första *Johan Vilde*-episoderna var det svårt att få fram korrekta faktauppgifter. Jag fyllde luckorna med egna påhitt.

Följaktligen förekommer det en hel del fel i några av seriealbumen.

Några exempel ur *Johan Vilde – flykten*:

» Fartyget *Christina* utgick inte från Stockholm utan från Stade i nuvarande Tyskland.

» Jag lät kapten Gabbesen lägga ut drivankare i en storm utanför Cabo Corso. Men det ska man inte göra nära land.

» Städerna Oguia och Amanforo var sammanvuxna, men det var Oguia och inte Amanforo som låg närmast Cabo Corso.

» *Christina* stannade i flera månader på Guldkusten, inte några dagar.

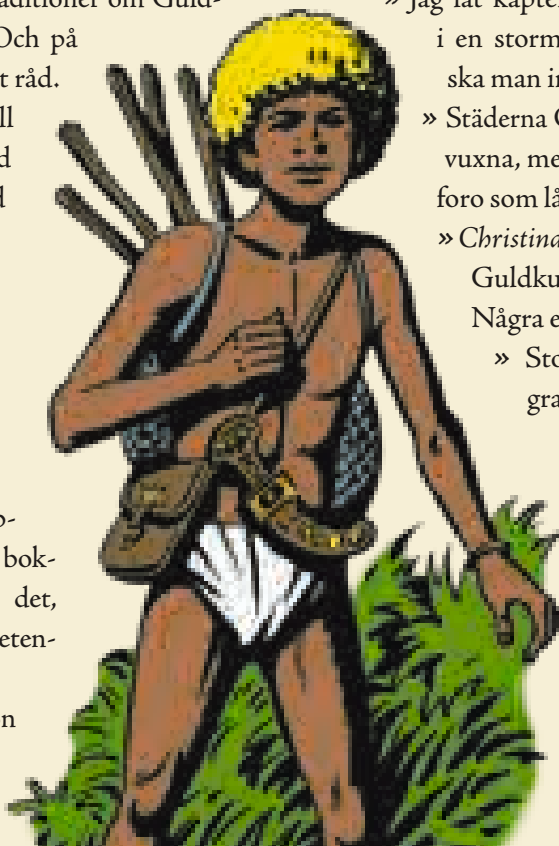
Några exempel ur *Johan Vilde i slavfortet*:

» Stormakten Denkyira erövrade flera grannländer i mitten av 1600-talet och dominerade Wassaw. Men Wassaw blev troligen aldrig ett lydrike.

» Carolusborg var inte en så stor anläggning som jag lät Jaime Vallvé skildra på albumets framsida.

Ett exempel ur *Johan Vilde och Handelskriget*:

» Skeppet *Stockholms Slott* befann sig inte vid Guldkusten under åren 1653 och 1654.

Vinjettbilden i fjärde albumet: *Johan Vilde och handelskriget*.

ÅR 1990, NÄR JAG hade lagt *Vilde*-projektet på hyllan, publicerades en tjock och innehållsrik historisk avhandling, *Handelskompanier och kompanihandel*, skriven av György Nováky, universitetslektor i Uppsala. Det grämer mig än i dag att den inte fanns sommaren år 1975. ♦

VAXHOLMS KASTELL, FEBRUARI ANNO 1677---

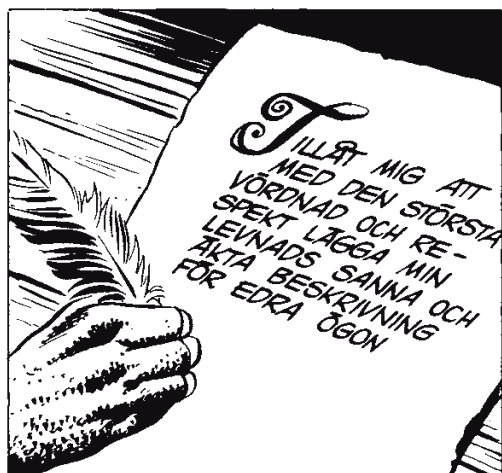
Text: Janne Lundström
Bild: Jaime Vallvé

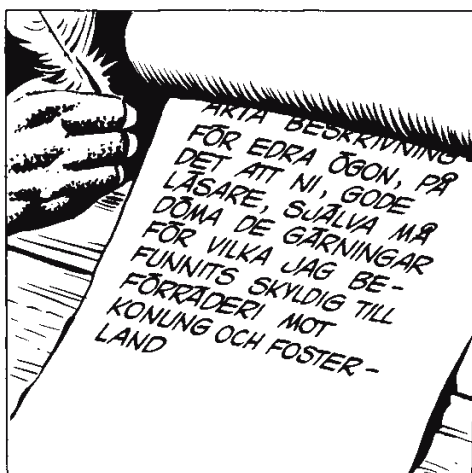
-- INNANFÖR EN GALLERFÖR-
SEDD GLUGG I BOTTENVÄNING-
EN SITTER DEN DÖRSDÖMDE --

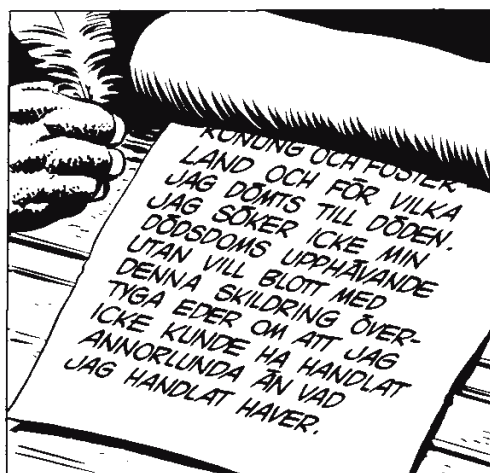
-- HAN SKRIVER I DET BLEKA
VINTERLJUS SOM FÖRMÅR
TRÄNGA IN I FÄNGELSEHÄLAN --

TILLÅT MIG ATT
MED DEN STÖRSTA
VÖRDNAD OCH RE-
SPEKT LÄGGA MIN
LEVNADS SANNA OCH
AKTA BESKRIVNING
FÖR EDRA ÖGON

AKTA BESKRIVNING
FÖR EDRA ÖGON, PÅ
DET ATT NI, GODE
LÄSARE, SJÄLVA MÅ
DÖMA DE GÄRNINGAR
FÖR VILKA JAG BE-
FUNNITS SKYLDIG BE-
FÖRRÄDERI MOT
KONUNG OCH FOSTER-
LAND

KONUNG OCH FOSTER-
LAND OCH FÖR VILKA
JAG DÖMTS TILL DÖDEN.
JAG SÖKER ICKE MIN
DÖDSDOMS UPPHÄVANDE
UTAN VILL BLOTT MED
DENNA SKILDNING ÖVER-
TYGA EDER OM ATT JAG
ICKE KUNDE HA HANDLAT
ANNORLUNDA ÄN VAD
JAG HANDLAT HAVER.

MITT NAMN ÄR JOHAN
KLASSON TAY, MEN
MAN PLÄGAR KALLA
MIG JOHAN VILDE.
JAG ÄMNAR INTE
UPPEHÅLLA MIG
VID MIN BARNDOM
UTAN BER EDER ATT
MEDFÖLJA TILL DEN
NU HÄDANGÅNGNE
EXCELLENSEN LOUIS
DE GEERS BONING
MALMGÅRDEN I
STOCKHOLMS SÖDRA
STAD I APRIL ANNO
1648 ---

HUSBONDENS NYA
SKEPP HAR ANKRAT
NERE VID SLOTTET.
HON ÄR VISST DÖPT
TILL CHRISTINA
EFTER DROTT-
NINGEN!

NÅGRA DAGAR SENARE FÖRDE HERR DE GEER MIG TILL "CHRISTINA" OCH PRESENTERADE MIG FÖR HENNES KAPTEN, ARENT GABBESSEN ---

-- MEN SOM SKEPPSSKRIVARE BEHÖVES EN LÄRD OCH FULLVUXEN KARL. VAD SÄJER DU OM ATT BLI SKEPPS-POUKE?

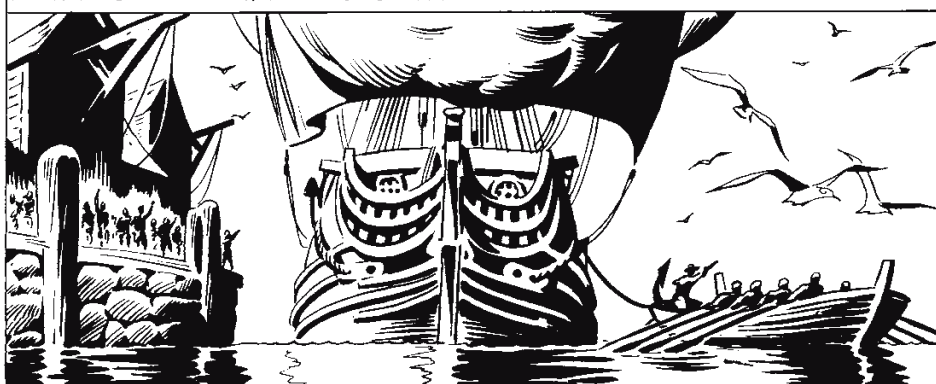

DU FÅR ARBETA I BJÖRNS LAG. HAN ÄR SVENSK. DE ANDRA UNDERSKEPPARNA ÄR HOLLÄNDARE ELLER DANSKAR ---

FÖLJ MED MIG, POUKE!

ÄNTLIGEN GAV KAPTENEN ORDER OM LOSSKASTNING. MÄNNARNA VID GÅNGSPELET HURRADE OCH BÖRJADE VINDA HEM ANKARTÄGET, ALLT-MEDAN SKEPPET VARPANDES UT PÅ STRÖMMEN ---

DEN LÅNGA FÄRDEN TOG SIN BÖRJAN. "CHRISTINA" SEGLADE LÄNGS ÖSTERSJÖKUSTEN, RUNDAD E SKÅNE, STYRDE UT GENOM ÖRESUND OCH SATTE SEDAN KURS MOT SKAGEN. LÅNGSAMT SJÖNK BOHUSKUSTEN BAKOM HORIZONTEN ---

--- OCH FÖGA KUNDE JAG ANA ATT DET SKULLE DRÖJA MYCKET LÅNGE INNAN JAG FICK ÅTERSE MITT FÄDERNESLAND.

ELVA DAGAR EFTER AVFÄRDEN FRÅN STOCKHOLM SEGLADE SKEPPET IN I ELBE OCH ANGUORDE STADE. ÅRKESTIFTET BREMEN VAR SVENSK BESITTNING OCH HERR DE GEER ANVAND E STADE SOM STAPELPLATS FÖR SIN AFRIKA-HANDEL ---

HÄR LASTADE VI NU OMBORD BYTESVAROR AVSEDDA FÖR AFRIKANERNA. DET VAR LÄRFTYGER FRÅN HOLLAND, GLASPÄRLOR, KÄNNOR OCH FAT AV TENN, ARM-RINGAR AV MÄSSING, NYTTIGA TING SOM KNIVAR, SPEGLAR OCH FISK-KROKAR OCH DÄRTILL 20 OXHUVUDEN BRÄNNVIN.

JOHAN, FLYTTA HIT DEN DÄR LÅDAN MED KNIVAR!

MEN AR NI **DENNA** LÅDA, HERR UNDER-SKEPPARE?

HAR DU INTE ÖGON I SKALL E? JAG PEKAR PÅ **DEN DÄR** LÅDAN!

URSÄKTA, MEN DEN LÅDAN INNEHÄLLER SPEGLAR. DET STÅR ATT LÄSA HÄR!

MÅ DJÄVULEN TA DIG! JAG SKA LÄRA DIG ATT VARA UPPSTUDSIG!

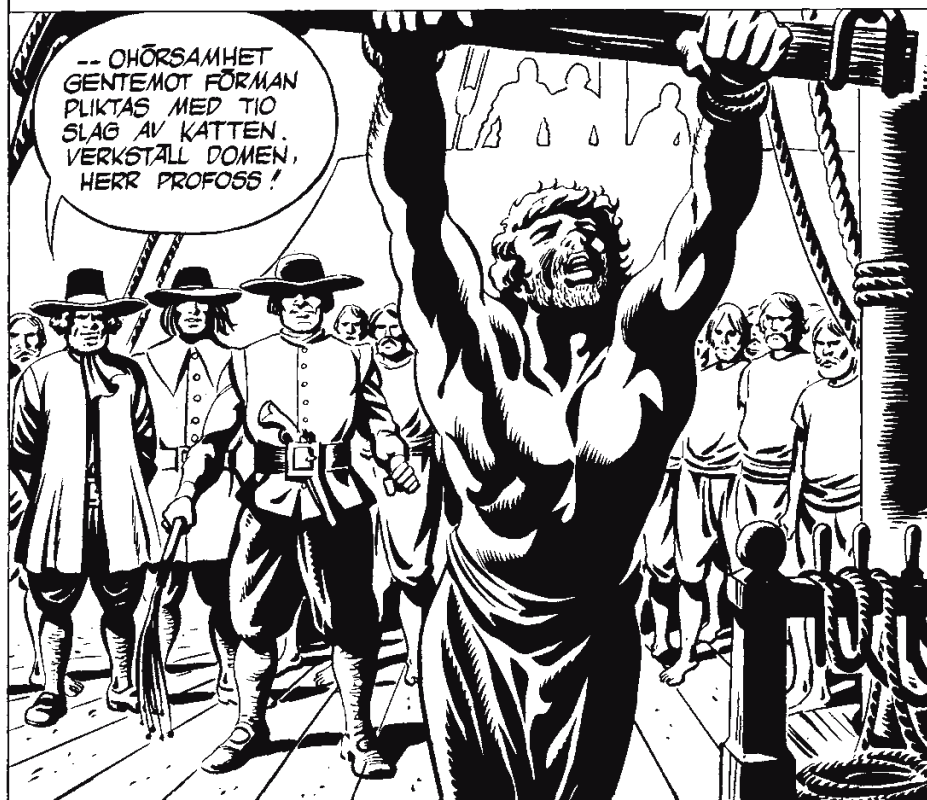
OM JAG SÄGER KNIVAR SÅ **ÄR** DET KNIVAR! HAR DU BEGRIPIT?

J-JA, HERR U-UNDER-SKEPPARE -- DET ÄR -- **KNIVAR!**

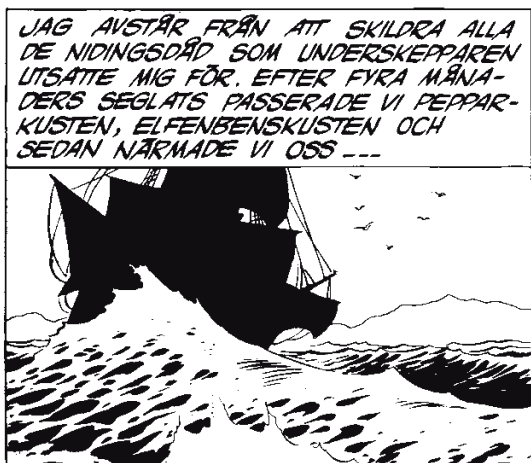
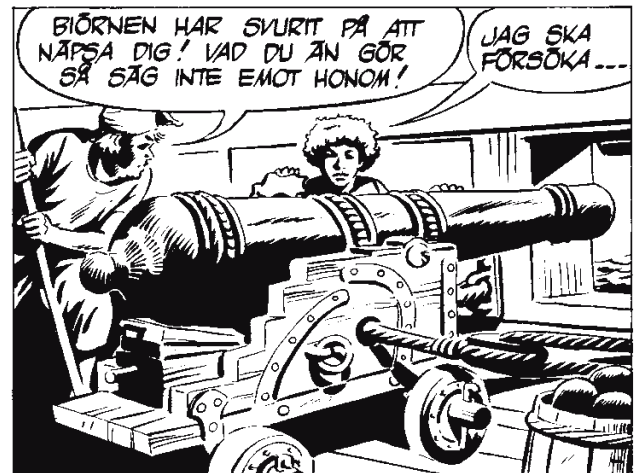
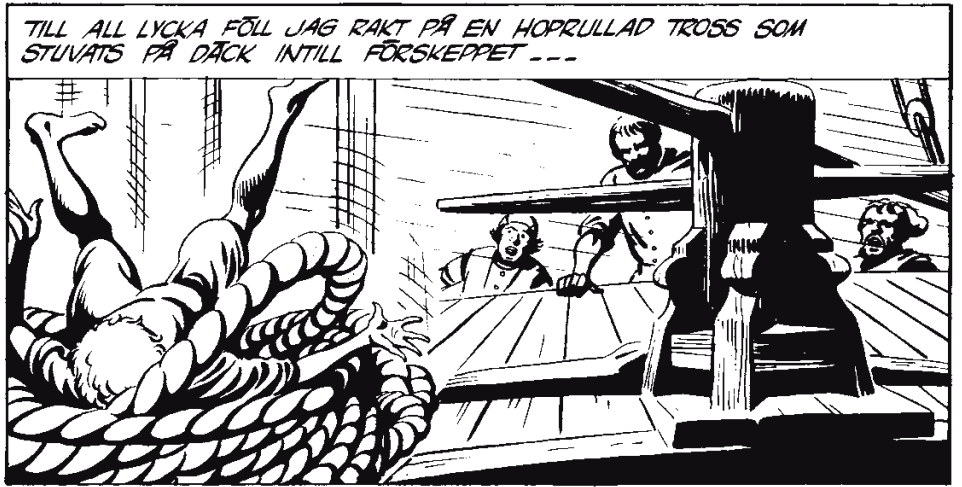
DU HAR SKAFFAT DIG E N FIENDE, JOHAN! BJÖRNEN KAN INTE LÄSA OCH HAN TÄL INTE ATT BLI PÅMIND OM DET.

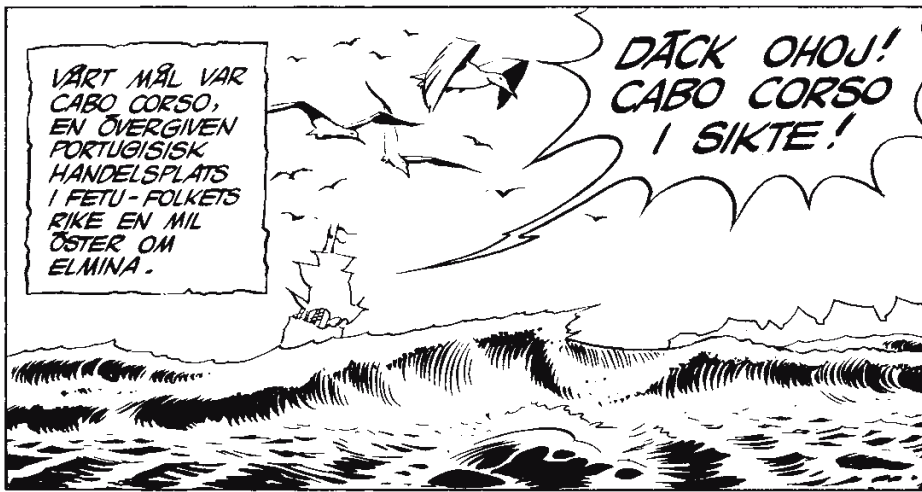
RESAN FORTSATTE SÖDERUT. SJÖMANSLIVET VAR INTE SÅ FRITT OCH OMVÄXLANDE SOM JAG HADE INBILLAT MIG. ARBETET VAR HÄRT OCH DISCIPLINEN VAR SÅ GÅNGER VÄRRE. VARJE LÖRDAG BESTRAFFADES DE BESÄTTNINGSMÄN SOM BRUTIT MOT BESTÄMMELSENA UNDER DEN GÅNGNA VECKAN ---

"CHRISTINA" FORTSATTE SÖDERUT OCH I BISCAYABUKTEN BLEV VI ÖVERRASKADE AV EN SVAR STORM ---

VÅRT MÅL VAR CABO CORSO, EN ÖVERGIVEN PORTUGISISK HANDELSPLATS I FETU-FOLKETS RIKE EN MIL ÖSTER OM ELMINA.

DÄCK OHÖJ!
CABO CORSO
I SIKTE!

VI KAN INTE SÄTTA BARKASSERNA I SJÖN, KAPTEN. SJÖGÅNGEN ÄR KRAFTIG OCH JAG SER HÖGA BRÄNNING-AR VID REVEN!

NÄÄÄÄ, LÅT OSS INVÄNTA BÄTTRE VÄDERLEK. REVA SEGLEN OCH LÄGG UT DRIV-ANKARE!

I TVÅ DAGAR LÄG "CHRISTINA" OCH RULLADE I ATLANTENS BÖLJOR MED CABO CORSO INOM SYNHÅLL. BJÖRN HÖLL MIG I ARBETE ---

PLÖTSLIGT GJORDE SKEPPET EN KRAFTIG KRÄNGNING OCH ALLT VATTEN SKVALPADE UR MIN SKURHINK RAKT PÅ - BJÖRN!

BJÖRN LÄG MED-VETSLÖS PÅ DÄCK OCH ALLA MINA KAMRATER SÅG PÅ MIG SOM OM JAG VORE ETT ANDEVÅSEN. LÅNGSAMT FÖRSTOD JAG INNEBÖRDEN I VAD JAG GUORT.

ALLTFÖR LÄNGE HADE JAG FÅTT MOTTAGA SPE-GLOSOR OCH PISK-RAPP FRÅN UNDER-SKEPPAREN. OCH NU HADE MITT TÅLAMOD TRUTIT. JAG HADE

**SLAGIT
TILLBAKA!**

JAG MÄRKTE Knappt ATT PROFOSSEN SKYNDADE FRAM OCH ÖVERMÄNNADE MIG.

GODE GUD!
NU ÄR JAG FÖRLORAD!

REDAN SAMMA DAG HÖLLS
RÄTTEGÅNG I KAPTEN
GABBESENS KAJUTA ---

ATT BÄRA HAND PÅ
ÖVERORDNAD ÄR LIKTYDIGT
MED MYTERI OCH MYTERI
BESTRAFFAS MED
DÖDEN ---

--- MEN FÖR DIN UNG-
DOMS SKULL DÖMER
JAG DIG TILL EN RESAS
KÖLHALNING.

DOMEN SKA VERKSTÄL-
LAS SÅ SNART STORMEN
STILLAT SIG! PROFOSSEN, SE
TILL ATT SKEPPSPOJKEN
UNDER TIDEN HÄLLES
FÄNGSLAD PÅ FÖR-
RÄDSBURKEN!

OM DU TROR ATT DU SLUPTIT
BILLIGT UN DAN, DÅ TROR DU
FEL. DET ÄR INTE MÅNGA
SOM ÖVERLEVER EN
KÖLHALNING!

SEDAN LÄMNADES JAG ENSAM I
MÖRKRET. TIMMARNAS GICK LÅNGSAMT,
JAG LYSSNADE TILL HAVETS DÅN,
KNARRET FRÅN BORDLÄGNINGEN OCH
RÄTTORNAS KRAFSANDE OCH PIPANDE ---

I MORGON SKA JAG
DÖ -- KONSTIGT, DET
KÄNNES NÄSTAN SOM
EN LÄTNAD!

PÅ KVÄLLEN KOM NÅGON NERFÖR
TRAPPAN. DET VAR OLA, DEN GAMLE
SUOMANNEN SOM ALLTID VARIT VÄNLIG
EMOT
MIG ---

JAG HAR
LITE BRÖD ÄT
DIG, JOHAN!

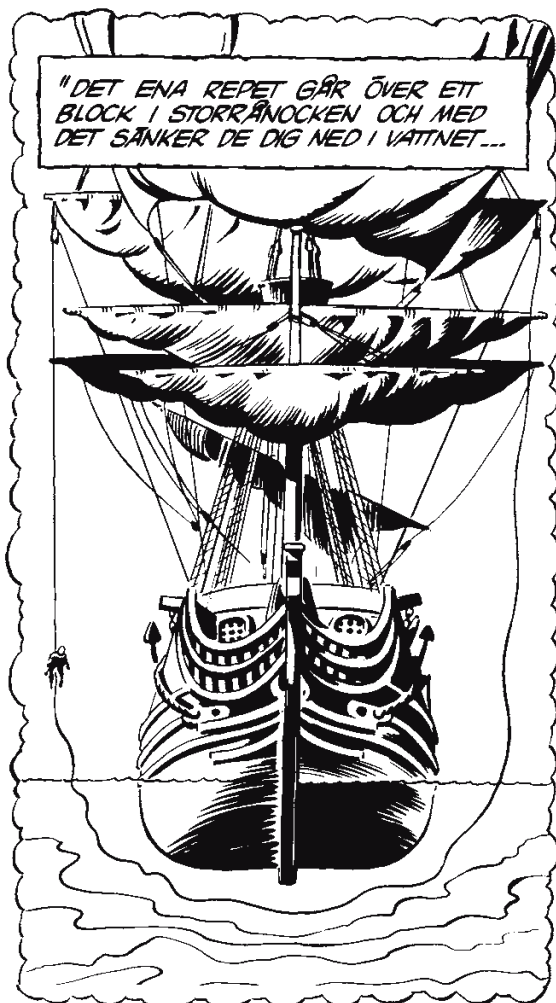
SÄG MIG, OLA,
HUR GÅR EN
KÖLHALNING
TILL?

DET ÄR INTE
MER ÄN RÄTT OCH
SKÄLIGT ATT DU
FÅR VETA ---

"PROFOSSEN OCH HANS DRÄNGAR FÄSTER EN
BLYTYNGD OCH TVENNE REPÄNDOR OM DITT LIV..."

"DET ENA REPET GÅR ÖVER ETT BLOCK I STORRÄNOCKEN OCH MED DET SÄNKER DE DIG NED I VATTNET..."

-- DET ANDRA REPET HAR MANATS UNDER KÖLEN OCH MED DET DRAR DE DIG UNDER FARTYGETS SKROV UPP PÅ ANDRA SIDAN. "

KOMMER JAG ATT DRUNKNA?

MÅHÄNDA, MEN DE FLESTA SOM KÖLHALAS PLÅGAR FÅ SINA HUVUDEN KROSSADE MOT KÖLEN. FÖRSÖK ATT FÅ FÖTTERNA MOT SKROVET OCH SPRING MED NÄR DE DRAR!

GUD HJÄLPE DIG, POJKE!

TACK, OLA!

HAN SMÖG TILLBAKA TILL MÅNSKADET OCH JAG VAR ÅTER ENSAM I MÖRKRET...

SENARE SAMMA NATT ÖKADE SUOHÄVNINGEN I STYRKA ---

-- NÅGRA JÄRNBULTAR I SKROVETS BORDLÄGGNING GAV EFTER MED ETT JÄMMERLIGT KVIDANDE ---

EN LÄCKA!

-- OCH SEDAN BÖRJADE HAVET SPRUTA IN GENOM INNERGÄRNINGENS PLANKFOGAR ---

-- OCH JAG SOM SITTER FAST -- KEDJAD!

JAG -- KOMMER ATT -- DRUNKNA! HJÄLP!

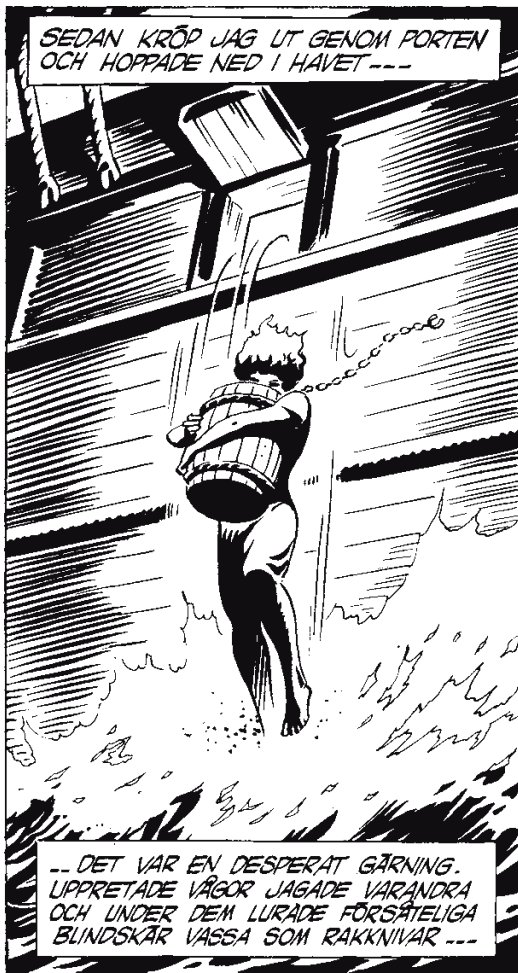
FULL AV ÄNGSLAN SMÖG JAG UPPFÖR TRAPPAN TILL NEDRE BATTERI-DÄCK, DÄR MANSKAPET HADE SIN SOVPLATS...

ALLA SOVER. BÄTTRE TILFÄLLE FÅR JAG INTE!

INGEN VAKNADE NÄR JAG ÖPPNADE EN KANONPORT OCH HAVETS DÄNANDE TRÄNGDE IN...

MÅHÄNDA KAN JAG TA MIG ILAND OCH GÅ TILL HOLLÄNDARNAS FÄSTNING!

SEDAN KRÖP JAG UT GENOM PORTEN OCH HOPPDE NED I HAVET----

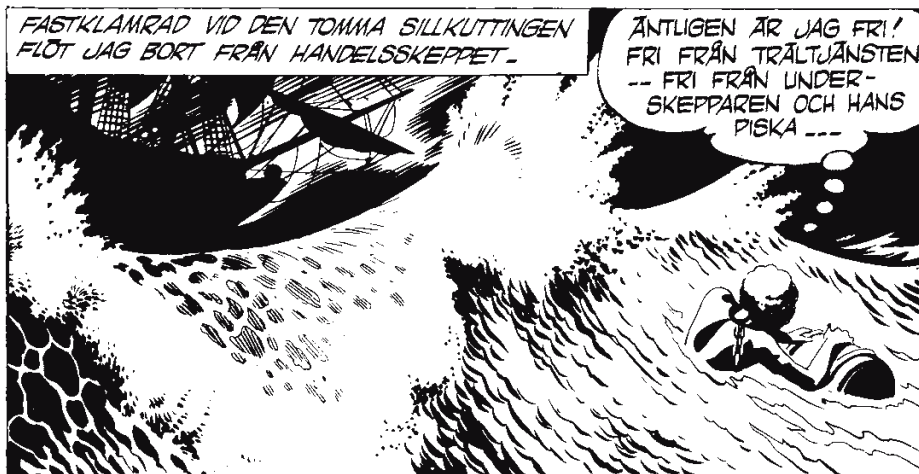

-- OCH DÄRTILL DROG HALS-JÄRNET OCH KEDJAN MIG MOT DET SVARTA DJULPET.

TUNNAN -- MÅSTE HÅ TAG I TUNNAN! ANNARS ÄR JAG FÖRLORAD!

AH... DÄR FICK JAG DEN!

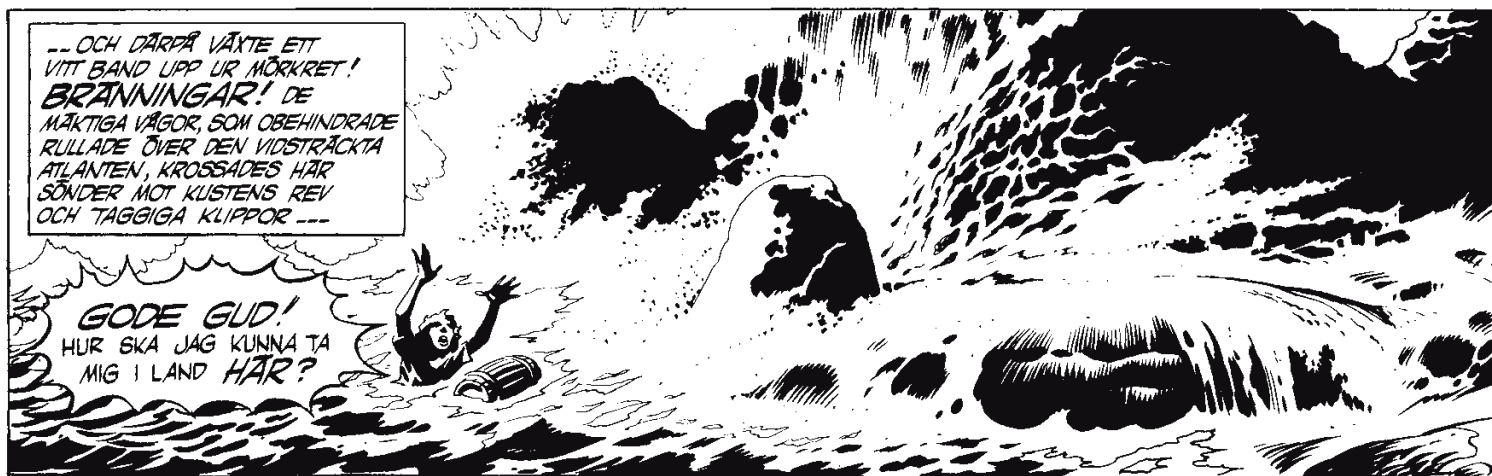
FASTKLAMRAD VID DEN TOMMA SILLKUTTINGEN FLOT JAG BORT FRÅN HANDELSKEPPET.

ÄNTLIGEN ÄR JAG FRI! FRI FRÅN TRÄLTJÄNSTEN -- FRI FRÅN UNDER-SKEPPAREN OCH HANS PISKA --

VÄGORNA FÖRDE MIG LÅNGSAMT MOT KUSTEN. JAG HÖRDE ETT DOVT MULLRANDE SOM VÄNTE I STYRKA --

VAD ÄR DET SOM DUNDRAR SÅ? DET LÄTER SOM HUNDRA KANONER!

Läs fortsättningen i Johan Vilde – Den kompletta samlingen.